

Posudek diplomové práce Bc. Tadeáše Kovaříka
Lidské tělo v české paremiologii (Etnolingvistická studie)

Zadání práce kladlo před diplomanta několik vzájemně spjatých úkolů: měl se seznámit – a to v širším aspektu kognitivně-kulturním a etnolingvistickém – s českým, resp. slovanským kontextem paremiologie, zejména se zřetelem k nově vydané sbírce přísloví Václava Flajšhansse; především z té totiž pocházela jeho excerpce. Tento kontext měl být využit jako zdroj poznatků o určité variantě českého obrazu tělesnosti: diplomant měl za úkol vytvořit vlastní korpus parémií (resp. přísloví) obsahujících somatismy a ty pak interpretovat v souvislosti s jejich místem (jazykovém) obrazu světa.

Na první pohled je patrné, že se kolega Kovařík s diplomovým úkolem tak či onak vypořádal: práce má přehlednou a logickou strukturu (s desetinným číslováním), odpovídající pozornost je věnována formální úpravě, a postupně zjišťujeme, že také závěrečné redakci. V závěru nacházíme dobře zpracované seznamy pramenů i literatury a také dvě pečlivě provedené přílohy: bázevová slova z excerpovaných přísloví (somatismy od *brady* po *žily*) a také celý korpus přísloví, jež diplomant z Flajšhansovy sbírky získal. (Jde celkem o 158 přísloví.) To vše je v pořádku. Při soustředěnějším začtení však v práci nacházíme nemálo problematických míst.

Kratičký úvod (s. 8) v podstatě věrně kopíruje (takřka opisuje) abstrakt: jde o velmi stručný přehled jednotlivých kapitol práce; za hlavní nedostatek pokládám, že diplomant nikde nestanovuje, jaký cíl si vytyčil a k čemu chce ve svém výzkumu dospět. To se vyrozumívá spíše implicitně, snad i na základě zadání (v práci ho najdeme na s. 106).

První část práce představuje výchozí kontexty zkoumání – je nazvána *Kognitivnělingvistická východiska*. Četné pasáže této části pokládám vzhledem k obsahu práce za irelevantní – např. 1.2 *Směry kognitivní lingvistiky* (s. 10 – 12), též např. odstavce o poetické mluvě či mimoverbálních kódech v pojednání o etnolingvistice (s. 13 – 14) aj. Celá tato část je velmi silně závislá na výchozích textech – jde často o dlouhé citace nebo věrné parafráze, které nejsou organicky vpojeny do vlastního autorského textu ani do vlastního výzkumu (srov. zejm. subkapitolu o tělesnosti v jazyce 1.3.2, která je téměř celá opsána z jednoho zdroje).

Druhá část o frazeologii a paremiologii je zpracována snad o něco kvalitněji, přestože do ní nejsou vřazeny všechny relevantní zdroje (uvedené v zadání); je škoda, že styčné body tradičních frazeologických teorií se současnými slovanskými paremiologickými výzkumy jsou zde nanejvýš letmo naznačeny a k propojení s kognitivní etnolingvistikou a zkoumáním jazykového obrazu světa se autor příliš nevyjádřil (stálo by zato projít ostravské paremiologické sborníky, kde bylo na toto téma napsáno mnoho zajímavého, a to i v souvislosti se somatickou frazeologií a paremiologií). Bylo by dobré více usouvztažnit jazykovědné a folkloristické definice přísloví – zde jsou zde jen volně položeny ve věrných parafrázích (i to je sice užitečné, ale nepřiliš plodné). Hlavní moje otázka směřuje k tomu, jaké je – po vyjmenování různých pojetí parémií a přísloví – autorovo vlastní pojetí parémie – tj. to uplatněné v této práci: nenajdeme zde vysvětlení či zdůvodnění, proč excerpuje právě jen přísloví (nikoli např. též pořekadla apod.), pouze tuto skutečnost konstatuje v závěru práce (na s. 87).

3. část (dvoustránková a z velké části metodologická) s názvem *Charakteristika materiálu* působí málo organicky; obsahuje totiž (na s. 27) kromě anoncované charakteristiky též širší poznatky o díle V. Flajšhanse (na základě stati V. Mokijenka). Snad by bylo dobré tuto část vpojit do následujícího oddílu nebo vše řešit ještě jinak. Pod názvem *Česká přísloví V. Flajšhanse* (s. 28) je zařazena 4. část, kde po životopisném medailonu následují obsáhlejší pasáže věnované jednotlivým somatismům. Je to opět značně zmatené: subkapitola 4.1 *Tělo jako celek a jeho části* by zřejmě měla stát samostatně.

Obsahuje totiž jádro práce – tedy subkapitolky věnované jednotlivým somatismům s interpretací jejich výskytů v excerpovaných příslovích. Mají jednotnou strukturu: po stručnější významové charakteristice daného somatismu, založené především na hesle ze SSJČ, jsou uvedena příslušná Flajšhansova přísloví a jejich výklad. Tuto část pokládám za vcelku zdařilou. Dokumentárně-popisná poloha diplomantovi zjevně vyhovuje, a i když bylo někdy problematické např. vystihnout význam některých již neznámých frazeologických útvarů, nakonec si vcelku dobře poradil; postupoval při tom logicky a materiál pečlivě, byť trochu zjednodušeně představil. Vzhledem k poměrně malému výskytu přísloví k jednotlivým somatismům zařadil ještě navíc krátké kapitoly o obrazu řeči a obrazu smyslů (zraku a sluchu) v příslovích. Ty zobecňují či syntetizují poznatky předtím již většinou uvedené v subkapitolkách o ústech, jazyku, očích a uších; souznějí v zásadě s poznatky z existující české literatury (ke které diplomant odkazuje).

Podle zadání měl diplomant v závěru odpovědět na otázku, jaký obraz tělesnosti je v excerpovaných příslovích fixován, resp. jaké obrazy jednotlivých částí těla v nich dominují. Když na s. 87 shrnuje výsledky práce, prezentuje víceméně pouhý popis materiálu (včetně kvantitativní charakteristiky), hlubší interpretace nepodává, avšak nelze říci, že by tuto část diplomového úkolu nesplnil.

Podle mého názoru tedy sice diplomová práce Tadeáše Kovaříka obsahuje četná problematická místa a je pojata dosti minimalisticky, ale v zásadě požadavky kladené na takovéto práce splňuje. Doporučuji ji tedy k obhajobě s návrhem klasifikace stupněm „dobře“.

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav jazyků a komunikace neslyšících
FF UK Praha

V Praze 9. 9. 2015